

Bánszky Mária

VAJDASÁGI MAGYAR NŐK ÉLETTÖRTÉNETEI

Vajdasági magyar nők éleletsorsai.

Szerkesztette: Svenka Savić és Veronika Mitro.

*Újvidék: Futura publikációk: Női Stúdiók és Kutatások,
2006 (Novi Sad: Futura publikacije). 268 lap*

„A kisebbségi nők élettörténetei az újvidéki Női Stúdiók és Kutatások hosszú távú projektuma prof. dr. Svenka Savić vezetésével, Veronika Mitro asszisztenssel és a Női Stúdiók és Kutatások oktatói programjának hallgatóival mint munkatársakkal. A projektum megvalósítása 1998-ban kezdődött a Női visszaemlékezések a szocializmusra nemzetközi projektum keretében” – írja Veronika Mitro a kötet (harmadik) bevezetőjében, majd ismerteti a projektum céljait. Ezek a célkitűzések pedig szó szerint: „hogy a nők élete Vajdaságban láthatóvá váljon a szélesebb közösségben, és hogy férfiakat és nőket képezzen ki kutatómunkára”. A fenti idézetek a kötet mindhárom bevezetőszövegére jellemző sarkos tükörfordítást illusztrálják. A sajnálatosan rossz fordítástól eltekintve, Veronika Mitro az adatgyűjtés módszeréről, rendszerezéséről és eredményeiről nyújt értékes információt, mint pl. hogy az élettörténetek interjúként készülnek, minden élettörténetnek van külön dokumentációja, amelyet a hangkazetta, a kiegészített átirat és egyéb dokumentumok képeznek. Megtudhatjuk, hogy a *Vajdasági magyar nők élettörténetei* kötetet megelőzte a *Roma nők – idős vajdasági roma nők életrajzai* (szerb nyelven) 2000-ben, *Vajdasági nők: 1917–1930: nők élettörténetei* (szerb nyelven) 2001-ben, *Roma nők: vajdasági roma nők élettörténetei* (angol nyelven) 2002-ben, *Ruszin nők: élettörténetek* (ruszin nyelven) 2002-ben, *Szlovák nők: vajdasági szlovák nők élettörténetei* (szlovák nyelven) 2004-ben és *Roma nők: vajdasági roma nők élettörténetei* (roma nyelven) 2004-ben.

A *Vajdasági magyar nők élettörténetei* kötet tizenöt vajdasági magyar nővel készült interjú tartalmaz. Azonkívül, hogy magyarok (legalábbis annak deklarálják magukat) és nők, semmi közös vonásuk sincs, azaz van, az említett bevezető szerint: „legalább még egy életrajzi vonása közös egy másik nőével. Ugyanott születtek, ugyanolyan idősök . . .” Szerencsére a mellékelt táblázatból

kiderül, hogy a tizenöt magyar nő mikor és hol született (1920 és 1960 között), az Adától Belgrádig terjedő régióban, de főleg Újvidéken; lakhely szerint is az újvidékiek vannak többségben; néhányan csak az általános iskolát fejezték be, a többség főiskolát, egyetemet végzett; van közöttük gyermektelen, de öt- és nyolcgyermekes családjai is; családi állapotuk szerint férjheztek, elváltak és özvegyek. Az interjúk terjedelme 8–10–19 oldal. A felsorolást lehetne ugyanilyen stílusban folytatni: van, aki a családjának szentelte az életét, van, aki a karrierjének, van, aki sokat utazott, van, aki nem.

Veronika Mitro szerint: „Ezekből az emlékezésekből kiolvashatjuk a magyar nők helyzetét a családban és a társadalomban, a mai Vajdaságban.” Lehet, hogy igaza van, énnekem más tűnt fel. Gyakorló néprajzkutatóként több mint harminc éve adat- és anyaggyűjtéssel foglalkozom, főleg magyarul településeken Vajdaság-szerte. Adatközlőim (interjúalanyaim) főleg idősebb parasztasszonyok, falusi tanítónők voltak. Az adott témától függetlenül (szokások, lakberendezés, viselet) valamennyien elmesélték saját élettörténetüket is. Ezek az élettörténetek sokkal őszintébbek, kendőzetlenebbek voltak a szóban forgó kötetben megjelenteknél. Néhány tisztas kivételtől eltekintve, a kötetben szereplő tizenöt életrajz olvasásakor vagy a túlmosdatottság, vagy a túlzott szépítkezés, „smink” figyelhető meg.

Svenka Savić Multikulturalizmus és a nők: magyarok című bevezetőjében (második) egy véleménykutatás eredményeiről számol be. A közvélemény-kutatás célja az volt, hogy a mai szerb nők (1100-an), főleg egyetemisták, miként vélekednek a kisebbségi nőkről. Az eredmény egyszerűen lehangoló. „A magyar nők iránt baráti vonalom és ismeretség tapasztalható. A szerb nők ismerik a fizikai tulajdonságaikat (szőkék, kissé teltek), jellembeli tulajdonságaikat (temperamentumosak, készek a szexre . . .), öltözködésük módját (piros csizma, bő szoknya, mellény . . .), tipikus ételeiket (gulyás), tipikus színeiket (zöld), a nemzeti hovatartozásukat (magyar nemzetiségű nők). A többi nemzetiségi csoporthoz viszonyítva a magyar nőkkel a legközelebbiek a kapcsolatok: ő a rokonom (a fivérem felesége), néhány magyar szót is tudnak (»szervusz«), továbbá ismerik a róluk szóló dalokat (Zdravko Čolić és Đorđe Balašević előadásában), ismerik a leggyakoribb női neveket (Zsuzsa, Éva, Erzsike), de elég sok a sztereotípiá, az előítélet, amelyek a magyar nőkről szóló viccekből ismertek (tüzesek, szexre éhesek . . .).” Szomorú vigasz, hogy a többi kisebbségi nőről még negatívabban vélekednek, sőt nem is tudnak egyesekről. („A ruszin nők: általában észrevétlenek a modern városi életben, de a népviseletük szépsége és kék színe mégis szembetűnő...”)

„Tények, melyek a 19. század közepétől a 20. század közepéig meghatározták az újvidéki, a vajdasági magyar nők emancipációjáért vívott közdelmet” a címe Gordana Stojaković rövidre szabott történeti áttekintésének az adott témában. Sajnos, ebben a rövid szövegben is rengeteg a helyesírási és a nyomdahiba,

sőt a rossz fordítás elősegítette, hogy még szembetűnőbbek lettek a mondanivaló hiányosságai is. Az olvasók közül kevesen fogják felismerni dr. Julius Velašićban az ismert vallás- és közoktatásügyi minisztert, dr. Wlassics Gyulát (1852–1937), akinek a nevéhez fűződik „a leányközépiskolák alapjának megvétele, az egyetemen a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti szakok megnyitása a kiválóbb tehetségű nők számára” a Révai Nagy Lexikona szerint. Nem derül ki az sem, hogy az első nőt, akit 1884-ben neveztek ki az Állami Polgári Leányiskola (Újvidék), a magyar tannyelvű főiskola igazgatójának, Nemessányi, esetleg Nemassányi Adélnak hívták (az első változat kétszer, a második háromszor szerepel az írásban).

Lehetséges, hogy a kötet kirívó hibáinak felsorolására (felszínesség, rossz fordítás, a lektor hiánya stb.) azért került sor, mert a kötet első ránézésre ezt sugallja. Nagyon szerencsétlen megoldásnak találom az Orsos Angela vadvirágai című, csöpögősen giccses kispolgári hímzésének piros alapon való elhelyezését a fedőlapon. „A sztereotípiák, az előítéletek, amelyek egyébként a magyar nőkről szóló viccekből ismertek” a kötet szerkesztője szerint, ebben a könyvben kívülről, sőt részben belülről (tartalmilag) is, melegágyára talált.

